

BONAS IURIS MARGARITAS QUAERENS

• EMLÉKKÖTET •

A 85 ÉVE SZÜLETETT BÁNRÉVY GÁBOR
TISZTELETÉRE

XENIA

PÁZMÁNY PRESS
BUDAPEST • 2015

BONAS IURIS MARGARITAS QUAERENS

EMLÉKKÖTET

A 85 ÉVE SZÜLETETT BÁNRÉVY GÁBOR TISZTELETÉRE

BONAS IURIS MARGARITAS QUAERENS

◆ EMLÉKKÖTET ◆

A 85 ÉVE SZÜLETETT BÁNRÉVY GÁBOR
TISZTELETÉRE

SZABÓ SAROLTA
SZERKESZTÉSÉBEN

PÁZMÁNY PRESS
BUDAPEST ◆ 2015

UNIVERSITATIS CATHOLICÆ
DE PETRO PÁZMÁNY NOMINATÆ
FACULTAS IURIS ET
SCIENTIARUM POLITICARUM

XENIA

© Szerkesztő, 2015
© Szerzők, 2015
© Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Jog- és Államtudományi Kar, 2015

ISSN 2061-9227
ISBN 978-963-308-233-1

XENIA LOGO: Barka Ferenc

Kiadja:
a Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kara,
Budapest, Szentkirályi u. 28–30. • www.jak.ppke.hu

Felelős kiadó: Dr. Varga Zs. András dékán

Szerkesztés, teljes nyomdai előkészítés:
Szakaliné Szeder Andrea

Készült a Mondat Kft.
nyomdájában
Felelős vezető: Nagy László ügyvezető
www.mondat.hu

*„Simile est regnum caelorum homini negotiatori quaerenti
bonas margaritas.”*

„A mennyek országa hasonlít a kereskedőhöz is,
aki igazgyöngyöt keresett.”

Máté 13,45

János Gábor

TARTALOM

Életrajz	13
BÓKA János A mellőzöttség érzése – a külföldi jog alkalmazásának mellőzése a magyar bíróságok szemszögéből	15
BURIÁN László Interperszonális kollíziók, kulturális identitás és vallási választottbíráskodás a 21. században.....	29
ERDŐS István Az alkalmazandó jog meghatározásának egyes sajátos kérdései az elektronikus úton kötött fogyasztói szerződések esetében	47
HORVÁTH E. Írisz A kis értékű követelések európai eljárásának megújulása	59
HORVÁTH Éva „Beteg” választottbírói kikötések és lehetséges orvoslásuk	71
HORVÁTHY Balázs Integratív szemlélet a nemzetközi gazdasági kapcsolatok jogában.....	85
KAPONYI Erzsébet A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalma az uniós bíróság joggyakorlatában.....	105
LÁNCOS Petra Lea Az Európai Unió tagállamai között a csatlakozást megelőzően létrejött nemzetközi szerződéseinek helyzete, különös tekintettel a vízpótlásról szóló 1995. április 19-i magyar–szlovák megállapodás időbeli hatályának meghosszabbítására.....	137

LUKÁCS Józsefné dr. Hogyan segítsük a választottbírók munkáját? Titkársági feladatok a választottbírórsági eljárásban	163
MARTONYI János Az egyenlő elbánás elvének elhalása a világgazdaságban	175
MÁTYÁS Imre Gazdasági szankciók mint a politikai viták megoldásának módszere – az ukrán válság	189
METZINGER Péter Pro lege fori. Avagy a kollíziós módszer elméleti szépsége és gyakorlati kudarca	205
MILASSIN László Az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága (UNCITRAL)	229
NAGY Csongor István A magánautonómia jogpolitikai indokai a nemzetközi család- és öröklési jogban	251
NOCHTA Tibor A magánjogi felelősség irányairól a nemzetközi gazdasági kapcsolatok jogában	279
PALÁSTI Gábor Péter Kptk. – volt – nincs – legyen?	289
RAFFAI Katalin Az állampolgárság kapcsolóelve az Európai Unió nemzetközi magánjogában – változások kihívások	299
SOMSSICH Réka A beruházásvédelem, mint új uniós kompetencia – az előzmények	317
SURI Noémi „Gleichlauf von Forum und Ius” mint az öröklési rendelet szabályozási metódusa	333

SZABÓ Sarolta

„Fenn/tarthatatlan”: a Bécsi Vételi Egyezmény
és az írásbeliségre vonatkoztatott magyar fenntartás.....347

TÓTH Bianka

A török nemzetközi magánjog: európai hatások, oszmán hagyományok 361

VINCZE Gabriella

Egy régi ábránd meghiúsul – a közös európai adásvétel (CESL)
az európai parlamenti szavazás tükrében 369

A MAGÁNAUTONÓMIA JOGPOLITIKAI INDOKAI A NEMZETKÖZI CSALÁD- ÉS ÖRÖKLÉSI JOGBAN

NAGY Csongor István*

1. Bevezetés

A jelen tanulmány, az európai nemzetközi magánjog összefüggésében, a magánautonómia jogpolitikai indokait vizsgálja a nemzetközi család- és öröklési jogban.

A tanulmányban amellet érvelek, hogy ezen a területen a magánautonómia funkciója nem más, mint hogy kezelje az alkalmazandó joggal (pontosabban annak kilétével) kapcsolatos bizonytalanságot (előreláthatóság), megvédje a szerzett jogokat és érvényre juttassa a származási ország elvét. Számos esetben, tekintettel arra, hogy a nemzeti kollíziós jogok eltérő kapcsoló elveket alkalmaznak (amelyek így aztán eltérő anyagi jogok alkalmazásához vezetnek), felmerül annak kockázata, hogy a felek (vagy fél) által az egyik országban érvényesen megkötött ügylet (például házassági szerződés vagy végrendelet) egy másik országban érvénytelennek vagy nem létezőnek minősül. A magánautonómia (a felek explicit vagy implicit jogválasztása) a szerzett jogok védelmének eszközéül szolgálhat. Ugyanakkor, azok a további jogpolitikai indokok, amelyek a szerződések körében a kollíziós magánautonómia ésszerű indokát adják (magánautonómia mint alapjog, elsöprő gyakorlati érdemek stb.), a család- és öröklési jogban nem tűnnek adekvátnak. Emellett, a magánautonómia fenti, legitimnek elfogadott funkciói kevésbé relevánsak az egységes kollíziós szabályokat tartalmazó jogrendszerek esetén (mint például az Európai Unió). A magánautonómiát az egyes tagállami kollíziós jogok kölcsönös elismerése is

---

* Tanszékvezető, habilitált egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged; „Föderális Piacok” Lendület kutatócsoport vezetője, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest. Ez a tanulmány az OTKA PD–101612. sz. kutatási programja keretében végzett kutatáson alapul.

indokolhatja. Az Európai Unió nemzetközi magánjogában a magánautonómia egyúttal egy jogalkotási technika is, amely a kompromisszum és a kölcsönös elismerés elve alapján egységesíti a nemzeti kollíziós szabályokat, és lehetővé teszi az EU-s nemzetközi magánjog számára, hogy a nemzeti kollíziós modellek mindegyikének (vagy legalábbis azok nagy részének) helyet adjon. Míg az ideák harcát csak az egyik kollíziós jogi elmélet nyerheti meg és válhat az adott uniós jogi instrumentum főszabályává, a többi kollíziós elmélet, a felek által választható jogok körének meghatározásán keresztül, általában megjelenik a magánautonómiára vonatkozó rendelkezések között.

2. A magánautonómia státusza az Európai Unió nemzetközi magánjogában

A magánautonómia elve szerves részét képezi a különböző EU-s kollíziós jogi jogszabályoknak; ezt az elvet, legalábbis részben, sokan az EU-jog által biztosított alapszabadságokból vezetik le (úgy mint állampolgárságon alapuló diszkrimináció tilalma, személyek szabad mozgása) és fokozatosan az EU-s nemzetközi magánjog egyik általános elvévé vált, méghozzá alkotmányos szinten.¹ Nem meglepő, hogy a magánautonómia elve a szerződéses kollíziós szabályok körében központi helyet foglal el (Róma I rendelet).² Ugyanígy, a magánautonómia előkelő szerepet kapott a szerződésen kívüli kötelmek (Róma II rendelet),³ a házasság felbontása (Róma III rendelet),⁴ a tartás (Tartási rendelet)⁵ és az öröklés (Öröklési rendelet) körében;⁶ és vélhetően hasonló szerepet fog játszani a házass-

¹ Toni Marzal YETANO: The Constitutionalisation of Party Autonomy in European Family Law. *Journal of Private International Law*, 2010/6. 156.

² Az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I). HL L 177., 2008. 07. 04., 6–16.

³ Az Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendelete a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról (Róma II.). HL L 199., 2007. 07. 31., 40–49.

⁴ A Tanács 1259/2010/EU rendelete a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról. HL L 343., 2010. 12. 29., 10–16.

⁵ A Tanács 4/2009/EK rendelete a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről. HL L 7., 2009. 01. 10., 1–79.

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendelete az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről. HL L 201., 2012. 07. 27., 107–134.

sági vagyoni jog tekintetében (Házassági vagyoni jogról szóló rendelet-tervezet).⁷

A Róma I rendeletben a felek jogválasztási szabadsága, bizonyos kivételektől eltekintve, lényegében korlátlan: bármelyik ország jogát választhatják és mind a jogvita felmerülése előtt, mind azt követően megállapodhatnak az alkalmazandó jogban. A Róma II rendelet szintén felhatalmazza a feleket arra, hogy megválasszák az alkalmazandó jogot, noha ez a szabadság korlátok közé esik. „[H]a valamennyi fél kereskedelmi tevékenysége körében jár el”, a felek korlátok nélkül választhatják meg az alkalmazandó jogot, míg más esetekben „a kárt okozó esemény bekövetkezését követő megállapodás útján”.⁸

A Róma III rendelet 5. cikkében foglalkozik a magánautonómia kérdésével és úgy rendelkezik, hogy a házastársak a házasság felbontására és a különválásra az alábbi jogok valamelyikét köthetik ki: a házastársak szokásos (közös) tartózkodási helye szerinti jog, a házastársak utolsó szokásos (közös) tartózkodási helye szerinti jog, feltéve, hogy a megállapodás megkötésekor egyiküknek még mindig ott van a tartózkodási helye, bármelyik házastárs állampolgársága szerinti állam joga, valamint a *lex fori*.

A Tartási rendelet 15. cikkében az alkalmazandó jog meghatározása tekintetében a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló 2007-es Hágai Jegyzőkönyvre utal, amely pedig lehetővé teszi a felek jogválasztását. A felek kijelölhetik a *lex forit* egy meghatározott eljárás céljára (7. cikk) vagy jogválasztási megállapodást köthetnek (8. cikk), amelyben kiköthetik bármelyik fél állampolgársága vagy szokásos tartózkodási helye szerinti jogot, valamint a felek vagyoni jogi viszonyaira, illetve házasságának bontására vagy különválására egyébként alkalmazandó jogot.

Az Öröklési rendelet 21. cikke értelmében az öröklési jogviszonyokra az örökhagyó halálakor szokásos tartózkodási helyének jogát kell alkalmazni, azonban a 22. cikk értelmében: „[e]gy adott személy az utána történő öröklés egészére irányadó jogként választhatja annak az államnak a jogát, amelynek állampolgárságával a választás megtételekor vagy az elhalálozás időpontjában rendelkezik.”

⁷ Ld. Javaslat: A Tanács rendelete a házassági vagyoni jogi rendszerekkel kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, COM(2011) 126 végleges; Javaslat: A Tanács rendelete a bejegyzett élettársi közösségek vagyoni jogi hatásaival kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, COM(2011) 127 végleges.

⁸ Róma II rendelet, 14. cikk (1) bek. A magánautonómiáról a Róma II rendeletben ld. pl. Mo ZHANG: Party Autonomy in Non-contractual Obligations: Rome II and Its Impacts on Choice of Law. *Seton Hall Law Review*, 2009/3. 861–917.; T. Kadner GRAZIANO: Freedom to Choose the Applicable Law in Tort – Articles 14 and 4(3) of the Rome II Regulation. In: John AHERN – William BINCHEY (szerk.): *The Rome II Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations*. Leiden, Martinus Nijhoff Publishers, 2009. 113–132.

A magánautonómia elve a házassági vagyonjogról szóló rendelet-tervezetben is megjelenik; ennek 16. cikke úgy rendelkezik, hogy a házastársak (vagy jövőbeli házastársak) az alábbi jogok valamelyikét választhatják: a házastársak (vagy jövőbeli házastársak) közös szokásos tartózkodási helye szerinti jogot, bármelyik házastárs (vagy jövőbeli házastárs) szokásos tartózkodási helye vagy állampolgársága szerinti jogot.

A fenti rendelkezések jól mutatják, hogy a magánautonómia elve központi szerepet tölt be az EU-s kollíziós szabályok tekintetében, ideértve a családjog és az öröklési jog területét. Ugyanakkor, ezek a rendelkezések arra is rámutatnak, hogy ezeken a területeken a felek által választható jogok körét olyan kapcsoló tényezők határozzák meg, amelyeket a jogalkotó akár a jogválasztás hiányában alkalmazandó jog meghatározása céljából is igénybe vehetett volna.

3. Mi a magánautonómia funkciója a kollíziós jogban?

A magánautonómia elve, legalábbis a szerződések körében, talán a kollíziós jog leguniverzálisabb elemévé vált, amelyet lényegében globálisan elismernek.⁹ Sajnos a magánautonómiával kapcsolatos jogirodalom inkább ennek részletkérdéseit foglalkozik és kevésbé azzal az elvi kérdéssel, hogy milyen jogpolitikai indokai és funkciói vannak ennek a szabadságnak.¹⁰

A magánautonómia kérdésének vizsgálata során, mindenekelőtt, a magánautonómia elvének jogpolitikai indokaiig visszavezető ontológiai kérdést kell

⁹ Ld. az Institut de Droit international 1991/2. sz. határozata („L'autonomie de la volonté des parties dans les contrats internationaux entre personnes privées”), elérhető: http://www.idi-iil.org/idiF/resolutionsF/1991_bal_02_fr.PDF; Peter NYGH: *Autonomy in International Contracts*, Oxford, Clarendon Press, 1999. 13. („Today the freedom of the parties to an international contract to choose the applicable law and its corollary, to choose the forum, judicial or arbitral, for the settlement of their disputes arising out of such contract is almost universally acknowledged”); Russell J. WEINTRAUB: *Functional Developments in Choice of Law for Contracts*. In: *Recueil des cours*, vol. 187. Martinus Nijhoff Publishers, 1985. 271. („[P]erhaps the most widely accepted private international law rule of our time is that the parties to a contract are free to stipulate what law shall govern their transaction”); Patrick J. BORCHERS: *Choice of Law in the American Courts in 1992: Observations and Reflections*. *American Journal of Comparative Law*, 1994/1. 135.

¹⁰ Ld. Matthias LEHMANN: *Liberating the Individual from Battles between States: Justifying Party Autonomy in Conflict of Laws*. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 2008/2. 383. („While writers on conflicts have not overlooked this fact, they have failed to provide a theoretical explanation why the parties are allowed to choose the applicable law. The possibility of a choice-of-law clause is mostly considered as a side-issue, or as one that is problematic. Although verbally recognized, party autonomy has always remained a maverick within the edifice of conflicts theory”).

megválaszolnunk. Az alábbiakban számba veszem a magánautonómia lehetséges indokait és azokat a nemzetközi család- és öröklési jogra vetítem. Első lépésben, a magánautonómia hagyományos indokait vizsgálom, bemutattva, hogy azok az érvek, amelyek a felek korlátlan jogválasztási szabadságát a szerződések tekintetében alátámasztják, a család- és öröklési jog tekintetében hiányoznak. Második lépésben, a magánautonómia azon jogpolitikai indokait vizsgálom, amelyeket az EU-jog által biztosított szabad mozgás hív életre. Álláspontom szerint, ezek azok az indokok, amelyek a család- és öröklési jog területén a magánautonómia ésszerű megalapozását adhatják; ugyanakkor, ezek a funkció csak korlátozott magánautonómiát tesznek indokolttá, amelynek során a felek csak a jogszabály által felkínált „étlapról” választhatnak, és ezek az indokok, a kollíziós jogegységesítésre tekintettel, részben súlyukat veszítik az EU-s tagállamok közötti viszonyokban.¹¹

3.1. A magánautonómia hagyományos funkciói: magánautonómia a szerződések jogában

3.1.1. *A kollíziós magánautonómia mint kvázi alapjog és az anyagi jogi autonómia lecsapódása*

Ezen elmélet szerint, a nemzetközi magánjogi magánautonómia az egyén általános autonómiájának része. Ezen értelmezés szerint a magánautonómia (mind általában, mind a nemzetközi magánjogban) egy önmagában vett cél. A jogválasztás szabadsága az anyagi jogi autonómia lecsapódása¹² vagy még

¹¹ Vö. LEHMANN i. m. 392–393. („[P]redictability could be secured in ways other than by party autonomy. For instance, if courts all over the world adopted the same choice-of-law rules, parties would also be able to predict which law would be applied to their dispute. [...] The theory which nevertheless favors party autonomy as a means to secure predictability is of course based on the experience that states are unable to agree on uniform choice-of-law rules.”)

¹² Ld. Ernest G. LORENZEN: Validity and Effects of Contracts in the Conflict of Laws. *Yale Law Journal*, 1921/1. 572–575.; LEHMANN i. m. 415. („In a way, party autonomy resembles the role of the will in national contract law.”); Horatia Muir WATT: „Party Autonomy” in International Contracts: From the Makings of a Myth to the Requirements of Global Governance. *European Review of Contract Law*, 2010/3. 257. („[A]ccording to traditional discourse, the empowerment of private actors to choose the law governing their relationship is a natural consequence, and indeed the mirror image, of freedom of contract in the domestic sphere.”) Az anyagi jogi magánautonómiával kapcsolatban lásd: A. Colombi CIACCHI: Party Autonomy As a Fundamental Right in the European Union. *European Review of Contract Law*, 2010/3. 303–318. Vö. *Code civil*, 1134. cikk (1) bek. („Les conventions légalement formées tiennent lieu de loi à ceux qui les ont faites.”)

ambíciózusabban: levezethető lehet az egyént megillető általános cselekvési szabadságból.¹³ Ennek értelmében, a szerződés nem a felekre a jog erejénél fogva rótt, hanem a felek döntése által autonóm módon létrehozott kötelezettség.¹⁴ Más szóval: a szerződés nem a jog szentesítése révén válik a felekre nézve kötelezővé, hanem kötelező erejét önmagából nyeri. Ennek az elméletnek a következő lépése az a tétel, hogy a nemzetközi elemet tartalmazó szerződések esetén a felek „kilépnek” az állami jogból és egy „jogmentes” tér részévé válnak.¹⁵

Ebben a vonatkozásban arra is rá kell mutatni, hogy a szerződések esetén a harmadik felekre gyakorolt hatások kevésbé relevánsak: a szerződéses jogviszonyok relatív szerkezetűek és általában nem ruháznak jogokat vagy keletkeztetnek kötelezettségeket harmadik személyekre nézve. Eltekintve néhány, gyengébb felet tartalmazó szerződéstől,¹⁶ és néhány közérdekű szempontokat megjelenítő szabálytól, nincs kényszerítő indoka annak, hogy a feleknek a szerződés tartalmi meghatározására vonatkozó szabadságát korlátozzuk. Noha a jogválasztás hiányában alkalmazandó jog kógens szabályaitól való eltérés nehezen egyeztethető össze a kollíziós jog dogmatikájával, ezeken a fogalmi problémákon se-

¹³ Ld. LEHMANN i. m. 417–418.

¹⁴ NYGH i. m. 7.

¹⁵ Ld. Fleur JOHNS: *Performing Party Autonomy. Law and Contemporary Problems*, 2008/3. 249. A ‘*contrat sans loi*’ fogalmáról lásd: Pierre MAYER – Vincent HEUZÉ: *Droit international privé*. 8. kiadás. Paris, Montchrestien, 2004. 514.; LEHMANN i. m. 414. („[T]he problem of today’s world is that there are a number of laws that demand their application. From a legal perspective, too many contradictory rules with equal right to be followed create a void. Thus, we are back in a state of nature, or more precisely, in a “modern state of nature”, where there is no objectively applicable law – paradoxically because of an abundance of law. In this context, the parties regain their residual power to regulate their relationships. Party autonomy means nothing more than that people can take care of their own affairs.”); Ronald A. BRAND: *Balancing Sovereignty and Party Autonomy in Private International Law: Regression at the European Court of Justice*. In: Johan ERAUW – Vesna TOMLJENOVIC – Paul VOLKEN (szerk.): *Liber Memorialis Petar Šarčević: Universalism, Tradition and the Individual*. Munich, Sellier, 2006. 44. („An international law right to democratic government could carry with it significant subsidiarization of authority in the individual, including in the choice of rules applicable to private transactions. It would, of course, be the individual, not the state, that could claim the right to a democratic form of government.”) Vö. MUIR WATT i. m. 257–258. („The reasons for which any sovereign state would allow parties, subject to these limits, to contract out of its own rules and substitute those of a neighbouring community, are to be found both in the purported special needs of cross-border transactions and the dilution of the claim of any one state to regulate them exclusively. No »*contrat sans loi*«, then, but a regulated freedom to be subject to the sovereign legal order of one’s choice.”)

¹⁶ A fogyasztói, munka- és biztosítási szerződések tekintetében ld. Róma I rendelet, 6–8. cikk. Ld. továbbá C-381/98. sz. ügy *Ingmar* kontra *Eaton* [EBHT 2000., I–09305.]. A magánautonómia és az Európai Bíróság *Ingmar* ügyben hozott ítélete közötti feszültségről ld. H. L. E. VERHAGEN: *The Tension between Party Autonomy and European Union Law: Some Observations on Ingmar GB Ltd v Eaton Leonard Technologies Inc. International & Comparative Law Quarterly*, 2002/1. 135–154.

gítenek túllépni a korlátlan magánautonóma vitathatatlan gyakorlati érdemei. Más szóval: a magánautonómia elve a szerződések esetén azért széles körben elismert és elfogadott, mert a nemzetközi kereskedelem hatékony eszközeként működik,¹⁷ és nem azért, mert dogmatikailag ésszerű vagy jól megalapozott lenne. A fogalmi hiányosságokat kiegyenlítik a gyakorlati előnyök.

Az alapjogi megközelítés azonban nem alkalmas arra, hogy a magánautonómia ésszerű indokát adja a nemzetközi család- és öröklési jogban. Itt, szemben a szerződésekkel, a felek anyagi jogi autonómiája korlátozottabb és a közérdek jelenléte is erősebb. Ezért nem lehet azzal érvelni, hogy a család- és öröklési jogban a kollíziós jogi magánautonómia az anyagi jogi autonómia lecsapódása lenne. Ugyan lehetne azzal érvelni, hogy a szerződési jogban is számos kógens szabály található, azonban ezek közrendi kötöttsége gyengébb és valójában a szerződéses kógens szabályok „viszonylagos kógenciája”¹⁸ az, amely a szerződések tekintetében a korlátlan magánautonómiát lehetővé teszi. A nemzetközi család- és öröklési jogban jelentősek a harmadik személyekre gyakorolt (külső) hatások: míg valóban elfogadható álláspont az egyénnek korlátlan jogválasztási szabadságot adni abban az esetben, ha a releváns kérdés csak őt érinti és nincs hatással másokra,¹⁹ a család- és öröklési jogban a társadalom erkölcsi elvárásai és bizonyos társadalmi intézmények védelmének igénye indokolttá teszi a felek magánautonómiájába történő beavatkozást. Végül, azt is meg kell jegyezni, hogy itt nincs olyan kényszerítő gyakorlati érv, amely a magánautonómia hátrányait kiegyensúlyozná.

3.1.2. Jobbiztonság és előreláthatóság

A magánautonómia elvét a jogbiztonság és az előreláthatóság szempontjai is indokolhatják.²⁰ Hatékonysági szempontból a felek általi jogválasztás előnyösebb lehet, mint a felek megállapodása hiányában alkalmazandó kollíziós szabályok,

¹⁷ Ld. MUIR WATT i. m. 255–256.

¹⁸ A „viszonylagosan kógens” kifejezés vonatkozásában ld. LEHMANN i. m. 420.

¹⁹ LEHMANN i. m. 423.

²⁰ Ld. MORRIS J. LEVIN: Party Autonomy: Choice-of-Law Clauses in Commercial Contracts. *Georgetown Law Journal*, 46. évf., 1958. 269. (a kereskedelemben az előreláthatóságot a legjobban a magánautonómia szolgálja); AMOS SHAPIRA: Territorialism, National Parochialism, Universalism and Party Autonomy: How Does One Square the Choice-of-Law Circle? *Brooklyn Journal of International Law*, 26. évf., 2000. 202–203.; MO ZHANG: Party Autonomy and Beyond: An International Perspective of Contractual Choice of Law. *Emory International Law Review*, 20. évf., 2006. 553.; LEHMANN i. m. 392–393.; YETANO i. m. 184–186.

amennyiben elfogadjuk, hogy a felek megfelelőbb döntéseket tudnak hozni. Egyrészt, a felek jobb döntést hozhatnak, és olyan jogot választhatnak, amely jobban illik a helyzetükhöz és az ügyükhöz.²¹ Másrészt, a felek megállapodása az alkalmazandó jogot kifejezetté és világossá teszi.²² A jogválasztás egyik előnye, hogy az alkalmazandó jog kérdését nem hagyja a kollíziós jog kényére. Az egyes nemzeti kollíziós jogok ugyanis eltérő kapcsoló tényezőket alkalmaznak, így az alkalmazandó jog előzetes megállapítása nehézségekbe ütközhet (illetve annak főggyényévé válhat, hogy hol folyik majd az eljárás). Továbbá, bármennyire is világosak a kollíziós szabályok, értelmezési problémák mindig felmerülhetnek. Ezek a bizonytalanságok a jogválasztás segítségével kizárhatók.

Az előreláthatóság követelményének az a megközelítés is megfelelő lehetne, amely a felek számára csak olyan jog választását teszi lehetővé, amely az ügygel bizonyos paraméterek szerint meghatározott kapcsolatban van.²³ Az előreláthatóság követelményét a legjobban azonban a korlátlan jogválasztás teljesíti, amely az üggyhöz nem kapcsolódó jog választását is lehetővé teszi.

A jogbiztonság és az előreláthatóság célja a család- és öröklési jogban is valós érv lehet, noha eltérő mértékben. A házassági vagyoni jogban ennek a szempontnak nagyon nagy a jelentősége, mivel itt a felek az állítólagosan alkalmazandó jog alapján megpróbálnak jogkövetkezményeket kiváltani és azt remélik, hogy ezek globálisan elismerésre kerülnek, míg például a házasság felbontása tekintetében ez a szempont, gyakorlati értelemben, kevésbé tűnik jelentősnek.

3.1.3. A magánautonómia gyakorlati érdemei – az üggyel kapcsolatban nem lévő jog választásának tolerálása

A magánautonómia elve melletti talán legfontosabb érv a nemzetközi kereskedelmi jogban tisztán gyakorlati jellegű.²⁴ A korlátlan magánautonómiának jelentős előnyei vannak a nemzetközi kereskedelemben, amelyek mellett eltörpülnek az üggyhöz nem kapcsolódó jog választásának lehetővé tételéből származó esetleges hátrányok.²⁵

²¹ Ld. RÜHL i. m. 176–177., különös tekintettel a 100. lábjegyzetre.

²² Ld. VERHAGEN i. m. 143.

²³ Ld. Proposal for a Council Regulation (EU) implementing enhanced cooperation in the area of the law applicable to divorce and legal separation, COM(2010) 104 final, COM(2010) 105 final, 3. cikkkel kapcsolatos észrevételek.

²⁴ MUIR WATT i. m. 255–256.

²⁵ LEHMANN i. m. 394. („One could argue that states would honor freely negotiated choice-of-

A szerződéskötési gyakorlatban a jogválasztás során általában nem a választott jog megfelelése a fő szempont; a jogválasztás mögött gyakran a felek információs költségeivel kapcsolatos megfontolás húzódik meg. A felek gyakran azért választanak egy adott jogot, mert mindketten járatosak benne, például mert ezt a jogot tekintik az adott iparág *lingua franca*jának, amelyhez a piaci gyakorlat is igazodik, mint például New York állam joga a pénzügyi ügyletek esetén. Más ügyekben a felek egy semleges jogot kötnek ki (egy harmadik állam jogát), mert el akarják kerülni, hogy közöttük információs aszimmetria álljon fenn: egy harmadik állam jogának választása biztosítja a felek egyenlőségét. Gyakran előfordul, hogy a felek nincsenek teljesen tisztában a választott jog tartalmával, de tudják, hogy a mindkét fél számára idegen jog választása biztosítja a „fegyverek egyenlőségét”.

Emmellett arra is utalni kell, hogy a család- és öröklési jog területén az egyes jogrendszerek között sokkal jogelentősebb különbségek vannak, mint az egyes nemzeti szerződési jogok között. A civilizált jogrendszerek között, az általános elvek szintjén, megfigyelhető egy bizonyos konvergencia. Van néhány olyan alapelv, amely része a legtöbb fejlett jogrendszernek: *pacta sunt servanda*, *clausula rebus sic stantibus*, *impossibilia nulla obligatio est*, *vis major* stb. A család- és öröklési jog területén azonban a kép sokkal tarkább. Egyes országokban a felek szinte automatikusan fel tudják bontani (bontatni) a házasságot, más országokban ez az eljárás évekig is eltarthat, míg akad olyan ország (Fülöp-szigetek), amely nem is ismeri a házasság felbontásának intézményét. Hasonlóan, egyes jogrendszerek a teljes és korlátlan végrendelkezési szabadság talaján állnak, míg mások ez elé a szabadság elé kötelelrészt formájában korlátot állítanak.

Az üggyel legszorosabb kapcsolatban álló jog megtalálásának és alkalmazásának célja (ti. ez a jog fogja megadni az adekvát választ) nehezen hozható közös nevezőre a felek arra vonatkozó szabadságával, hogy az üggyel kapcsolatban nem álló jogot is választhatnak. Szemben az üggyel kapcsolatban lévő jog választásával, amely összehangba hozható a kollíziós jog hagyományos megközelítésével. Egymással konkuráló kapcsoló tényezők állnak fenn, amelyek elviekben egyaránt alkalmasak lehetnének az alkalmazandó jog, vagyis a jogviszony székhelyének megtalálására; a fórum kollíziós szabályainak hozniuk kell egy döntést és ki kell választaniuk az egyik lehetséges kapcsolódó tényezőt; azzal, hogy a kollíziós jog a feleknek korlátozott jogválasztási szabadságot ad, azt is

---

law clauses in order to secure the conditions necessary for the functioning of international commerce.”)

elismeri, hogy ezek a kollíziós tényezők kölcsönösen elfogadhatóak. Másrészt, nem tűnik meggyőzőnek az az álláspont, hogy az ügyhöz nem kapcsolódó jognak van a legszorosabb kapcsolata az üggyel, csak azért, mert a felek történetesen azt választották. Ebből a szempontból a felek korlátlan jogválasztási szabadsága fogalmilag hibás.²⁶ Ugyanakkor úgy tűnik, hogy a nemzetközi magánjog nagyobb súlyt fektet a gyakorlati hasznosságra, mint az elméleti konzisztenciára. A felek korlátlan jogválasztási szabadsága (az ügyhöz nem kapcsolódó jog választásának lehetősége) nincs összhangban a legszorosabb kapcsolat elvével, azonban a nemzetközi magánjog (az általános magánjogi autonómia elve által befolyásoltan) azt az álláspontot foglalja el, hogy a nem kapcsolódó jog választásából eredő hátrányok eltörpülnek a jogválasztás világos és kiszámítható szabályához képest. Ezt a mérleget alapvetően befolyásolja a harmadik személyek esetleges részvétele: a megválaszolandó kérdés, hogy vajon a felek jogválasztása hátrányosan érintheti-e harmadik személyek jogos érdekeit (beleértve a közérdeket), ezáltal növelve a magánautonómia hátrányait.

A magánautonómia a család- és öröklési jogban minden bizonnyal kisebb gyakorlati érdemekkel rendelkezik, mint a szerződések esetén, és itt nem is tölthetné be azt a funkciót, mint amit a szerződési jogban betölt. Így a gyakorlati érdek nem alkalmasak arra, hogy kiegyenlítsék a fogalmi inkonzisztenciából és a harmadik személyekre gyakorolt hatásokból fakadó hátrányokat.

3.2. A belső piac és a magánautonómia funkciói az Európai Unióban

A belső piac (illetve a szabad mozgás) jogának a kollíziós magánautonómia-
ra gyakorolt hatása négy fogalommal írható le: nemzetközi kollíziós szabályok kölcsönös elismerése, szerzett jogok védelme, származási ország elve és „rossz jog alapján történő eljárás” (*Handeln unter falschem Recht*).²⁷

²⁶ Vö. Joseph H. BEALE: What Law Governs the Validity of a Contract. *Harvard Law Review*, 1909/1. 260. (A jogválasztás fogalmilag hibás, mivel elvi értelemben jogalkotásra hatalmazza fel a feleket.); Joseph H. BEALE: *A Treatise on the Conflict of Laws*. Vol. 2. New York, Baker-Voorhis & Co, 1935. 1080. (A kollíziós jogválasztás lényegében jogalkotót csinál bármely két olyan emberből, akik úgy döntenek, hogy egymással szerződést kötnek.); LEHMANN i. m. 383. („Indeed, the freedom of the parties to choose the applicable law must cause theoretical headaches to any serious positivist.”)

²⁷ Ld. Ralf MICHAELS: The New European Choice-of-Law Revolution. *Tulane Law Review*, 2008/5. 1624–1635. (Az EU-s kollíziós szabályok alkotmányos szintre kerültek, többek között, a kölcsönös elismerés és a származási ország elvének köszönhetően).

A magánautonómia eszköze lehet a nemzetközi kollíziós szabályok kölcsönös elismerésének.²⁸ Noha a felek jogválasztása hiányában alkalmazandó kollíziós szabályoknak ki kell választaniuk valamelyik kapcsoló elvet, a felek arra vonatkozó joga, hogy egy másik kapcsolódó tényező által felhívott jogot válasszanak, implikálja ennek a másik kapcsoló elvnek az elfogadását. Például, az Öröklési rendelet 21. cikke a szokásos tartózkodási hely alapján rendeli meghatározni az alkalmazandó jogot, azonban a 22. cikkben lehetővé teszi az állampolgárság szerinti jog választását; az európai jogalkotó a *lex domicilii*t fogadta el megfelelő kapcsoló tényezőnek, azonban úgy véli, hogy a *lex patriae* szerinti kötődés is elfogadható. Szemben a szerzett jogok és a származási ország elvével, itt nem a külföldi anyagi jogot, illetve az az alapján létrejött alanyi jogot ismerjük el, hanem az adott külföldi kollíziós normát. A kollíziós szabályok kölcsönös elismerésének elve az európai nemzetközi magánjog egységesítéséhez kapcsolódó politikai kompromisszumok részének tekinthető. Bár az EU-s kollíziós jogszabályok nem kerülhetik el azt, hogy az egyik kollíziós jogi megoldásnak más megoldásokkal szemben elsőbbséget adjanak, az elutasított kollíziós megközelítés a magánautonómia „vigaszágán” mégiscsak bekerül az egységes európai rezsimbe. Más szóval: egyik európai megközelítés sem kerül véglegesen elutasításra, noha az egyikük a többit megelőző szerephez jut. Érdekes módon, a Róma III rendelettel kapcsolatos vita során a házastársak jogválasztási szabadsága nem vetett fel különösebb aggályokat; ezzel szemben a jogválasztás hiányában alkalmazandó kollíziós szabályok vezettek a „kenyértöréshez”.²⁹ Hasonló fogadtatásban részesült a magánautonómia a házassági vagyoni jog tekintetében.³⁰

A nemzetközi kollíziós szabályok kölcsönös elismerése a nemzetközi családjog mindegyik területén releváns lehet (beleértve a házasság felbontását, a tartást és a házassági vagyoni jogot), akárcsak az öröklési jogban. A szerzett jogok

²⁸ Vö. Jan-Jaap KUIPERS: Party Autonomy in the Brussels I Regulation and Rome I Regulation and the European Court of Justice. *German Law Journal*, 2009/11. 1522. (Az Európai Bíróság felhatalmazást adott arra, hogy az egyén válasszon az alkalmazandó nemzetközi magánjogi rendszerek közül.)

²⁹ Katharina BOELE-WOELKI: To Be, or Not to Be: Enhanced Cooperation in International Divorce Law within the European Union. *Victoria University of Wellington Law Review*, 39. évf., 2009. 784.

³⁰ A Tanács rendelete a házassági vagyoni jogi rendszerekkel kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, COM(2011) 126 végleges, 16. cikkel kapcsolatos észrevételek („A szervezett konzultációk során széleskörű egyetértés született annak elismeréséről, hogy némi szabadságot kell hagyni a felek számára a házassági vagyoni jogi rendszerükre alkalmazandó jog meghatározását illetően.”)

(sok vitát kiváltó) elmélete szerint a külföldi jog alapján szerzett státuszt és jogokat el kell ismerni.³¹ A származási ország elve értelmében, az egyik tagállam joga alapján jogszerűen létrejött jogokat az összes többi tagállamban el kell ismerni. Ennek következtében, a fórum kollíziós szabályait félre kell tenni, amennyiben azok zavarják egy határon átnyúló jogviszony kontinuitását.³² Az Európai Bíróság számos, a szabad mozgást érintő ügyben, általánosságban, megállapította: a kollíziós magánautonómia kéz a kézben kár a belső piac által biztosított szabadságokkal. A választás jogát egyes ügyekben közvetett (társaságok személyes joga), más ügyekben közvetlen módon (névjog) ismerte el.

A „rossz jog alapján történő eljárás” olyan helyzeteket fog át, ahol valaki azon jóhiszemű feltételezés alapján jár el, hogy „A” ország joga alkalmazandó, míg a *lex causae* valójában „B” ország joga. Természetesen, a „rossz jog” meghatározása viszonyítási pont kérdése: az alkalmazandónak vélt jog nem alkalmazandó a fórum kollíziós szabályai alapján, azonban alkalmazandó lehet egy, az ügyvel szoros kapcsolatban lévő ország kollíziós normái alapján.

Noha a kérdés túlegyszerűsítésének minősülne, ha a fenti négy doktrína közé egyenlőségjelet tennénk, azok egymáshoz szorosan kapcsolódnak. Például, a származási ország elve azt implikálja, hogy az egyik tagállam (származási ország) joga alapján szerzett jogokat vagy státuszt a többi tagállamban is el kell ismerni. Ezt az jelenti, hogy ezeket a jogokat szerzett jognak tekintjük, amelyek áttörnek a fogadó ország kollíziós szabályainak alkalmazását.³³ Ugyanakkor, a származási ország jogának ez a meghatározása figyelmen kívül hagyja a kollíziós jog működési mechanizmusát: kollíziós terminológiával élve, a származási ország elve nemcsak úgy fogható fel, mint a származási ország jogának alkalmazására vonatkozó parancs, hanem úgy is, mint a származási ország kollíziós joga által meghatározott anyagi jogi szabályok alkalmazására vonatkozó kötelezettség; természetesen, ezek a kollíziós szabályok a *lex fori* alkalmazását is előírhatják.

A „rossz jog alapján történő eljárás” értelmében, a felek egy általuk alkalmazandónak vélt jog alapján járnak el, és a fórumnak pedig meg kell oldania azt a dilemmát, hogy vajon elismeri-e az ezen nem alkalmazandó jog alap-

³¹ A szerzett jogok elméletével kapcsolatban ld. Ralf MICHAELS: EU Law As Private International Law? Reconceptualising the Country-of-Origin Principle As Vested-Rights Theory. *Journal of Private International Law*, 2006/2. 214–221.

³² Horatia MUIR WATT: European Federalism and the “New Unilateralism”. *Tulane Law Review*, 82. évf., 2008. 1983.

³³ A származási ország elvének szerzett jogokként történő felfogásáról ld. MICHAELS (2006) i. m. 190–242.

ján szerzett jogokat vagy megpróbálja ezeket közös nevezőre hozni a ténylegesen alkalmazandó joggal. A külföldi jog alapján szerzett jogoknak mind a „formális”, mind az „informális” elismerése azt a célt szolgálja, hogy megvédje a felek jogszerű elvárásait.

Az alábbiakban azt vizsgálom, hogy miként jelenik meg a származási ország elve az Európai Bíróság joggyakorlatában (társaságok személyes joga, személyhez fűződő jogok megsértése, névjog). A szerzett jogok és a származási ország elvét, valamint a rossz jog alapján történő eljárást elkülönülten indokolt elemezni.

3.2.1. Az alkalmazandó jog közvetett megválasztásának szentesítése: a társaságok személyes joga

Az Európai Bíróság számos ügyben foglalkozott a társaságok személyes jogával (*Daily Mail* ügy,³⁴ *Centros* ügy,³⁵ *Überseering* ügy,³⁶ *Inspire Art* ügy,³⁷ *Cartesio* ügy³⁸ és *VALE* ügy³⁹). A fogadó ország szerinti korlátozások vonatkozásában (amikor egy tagállam megtagadja, hogy egy másik tagállamban bejegyzett társaság jogi személyiségét teljes mértékben elismerje arra tekintettel, hogy a bejegyzés helye szerinti jog nem a társaság személyes joga és a társaság és a bejegyzés helye között nem áll fenn valós kapcsolat), az Európai Bíróság megállapította: a bejegyzési hely joga alapján szerzett személyes státuszt teljes mértékben el kell ismerni; a székhely szerinti jog rendelkezései csak olyan a mértékben alkalmazhatóak, amennyiben azok a társaságra vagy annak tagjaira nézve kedvezőbbek. Ez a joggyakorlat nem teszi lehetővé az alkalmazandó jog megválasztását; feljogosítja azonban a feleket arra, hogy bármelyik tagállamban társaságot alapítsanak, mégha emögött egyértelműen a székhely szerinti jog megkerülésének szándéka húzódik meg és a bejegyzés helye szerinti országnak nincs valós kapcsolata a társasággal (annak tagjaival vagy részvényeivel, működési területével stb.), a bejegyzés tényének kivételével.

³⁴ Case 81/87. sz. ügy *Daily Mail* [EBHT 1988., 5483.].

³⁵ C-212/97. sz. ügy *Centros* [EBHT 1999., I-1459.]. Ld. 79/85. sz. ügy *Segers* [EBHT 1986., 2375.].

³⁶ C-208/00. sz. ügy *Überseering* [EBHT 2002., I-9919.].

³⁷ C-167/01. sz. ügy *Inspire Art* [EBHT 2003., I-10155.].

³⁸ C-210/06. sz. ügy *Cartesio* [EBHT 2008., I-9641.].

³⁹ 378/10. sz. ügy *VALE*. A határon átnyúló fúziókkal kapcsolatban ld. C-411/03. sz. ügy *Sevic* [EBHT 2005., I-10805.].

Ezt a tételt az Európai Bíróság a *Centros* ügyben⁴⁰ mondta ki, amely az első fogadó állami korlátozással foglalkozó eset volt. Egy dán pár (mindketten dán állampolgárok, dániai lakóhellyel) korlátolt felelősségű társaságot alapított Angliában annak érdekében, hogy megkerüljék a társaságok alapítására vonatkozó (igencsak terhes) dán szabályokat, különös tekintettel a minimálistörzstőke-követelményre. Az alapítók nem vitatták, hogy az Angliában alapított postafiók társaság kizárólag Dániában kíván tevékenykedni, és hogy nem szándékoznak a csatorna túloldalán is tevékenységet folytatni. A problémák akkor merültek fel, amikor az angol társaság megpróbált Dániában nyilvántartásba vetetni egy fióktelepet: kérelmét visszautasították, többek között, azon az alapon, hogy Centros, amely az Egyesült Királyságban nem folytat gazdasági tevékenységet, valójában nem egy fióktelepet, hanem egy fő letelepedési helyet akar alapítani Dániában, ezáltal kijátszva az adott társasági formára vonatkozó szabályokat, különösen a minimális törzstőke rendelkezésre bocsátásával kapcsolatos előírásokat.⁴¹ Más szóval: a felek nem voltak elégedettek a dán joggal, ezért úgy döntöttek, hogy társaságukat az angol jog alapján hozzák létre és azt Dániában működtetik majd.

Az Európai Bíróság előzetes döntésében megállapította: a tagok (részvényesek) ott alapítják meg (és ezt követően ott működtetik) a társaságot, ahol szeretnék és egy tagállamnak nincs lehetősége kétségbe vonni egy másik tagállam azon döntését, amellyel jogi személyiséget ruház egy szervezetre (származási ország elve és kölcsönös elismerés elve). A dán hatóság ugyanis valójában azzal érvelt, hogy Angliának nem lett volna szabad nyilvántartásba vennie a korlátolt felelősségű társaságot: ezt a döntést azonban más tagállamok, a kölcsönös bizalom és elismerés elve alapján, nem vizsgálhatják felül.⁴²

Noha az Európai Bíróság úgy vélte, hogy a tagállam bizonyos esetekben korlátozhatja a más tagállamokban alapított társaságok elismerését (amennyiben csalás veszélye áll fenn), önmagában az a világos és nem vitatott tény, hogy a társaság Angliában történő alapítását kizárólag a dán szabályok megkerülésének óhaja vezette, valamint, hogy a társaság kizárólag Dániában akart tevékenykedni, nem volt elegendő ahhoz, hogy a tagállam számára a kivétel alkalmazását lehetővé tegye. Ennek megfelelően, a feleknek joguk van bármelyik nemzeti jogot választani és a társaságot ezen jog alapján megalapítani (feltéve, hogy a társaságot ebben a tagállamban bejegyzik és ez az ország a bejegyzés elvét követi a társaságok személyes joga vonatkozásában).

⁴⁰ C-212/97. sz. ügy *Centros* [EBHT 1999., I-1459].

⁴¹ Ítélet 7. pontja.

⁴² Ítélet 39. pontja.

Az *Überseering* ügyben⁴³ a tényállás tökéletesen rámutatott a kollíziós szabályok és a letelepedés szabadsága közötti feszültségre. *Überseering* egy holland társaság volt, amelyet Hollandiában alapítottak. Miután a társaság üzlet-részét német állampolgárok vásárolták meg, a társaság központi ügyvezetése átkerült Németországba. Egy per során, ahol *Überseering* hibás teljesítés miatt perelt, az alperes azzal védekezett, hogy *Überseering* valójában nem is létezik, mivel nem teljesíti azokat a feltételeket, amelyeket személyes joga a jogi személyiség előfeltételeként meghatároz; következésképpen: nincs jogképessége (azaz nem jogalany), és mint ilyen nem rendelkezik perképességgel sem, vagyis nem lehet fél egy eljárásban.

Az érvelés a következő szerkezetet követte. A fórumnak a saját kollíziós szabályait kell alkalmaznia. A német kollíziós szabályok értelmében a személyes jogra, beleértve a jogképesség kérdését, annak az államnak a joga az irányadó, ahol a kérdéses jogi személy tényleges székhelye található. Miután a társaságot német állampolgárok vásárolták meg, tényleges székhelye Németországba került, ezzel pedig a társaság személyes joga is megváltozott: ettől kezdve már a német jog és nem a holland jog volt. Következésképpen: *Überseering*gel szemben megfogalmazódik az az elvárás, hogy megfeleljen a német társasági jog követelményeinek, beleértve a németországi nyilvántartásba vételt. Ez utóbbit azonban, tekintettel arra, hogy *Überseering* holland „identitással” rendelkezett, a társaság, illetve a tagok figyelmen kívül hagyták. Mivel *Überseering* nem teljesítette a német jog által a jogi személyiség előfeltételeként meghatározott követelményeket (németországi nyilvántartásba vétel), nem rendelkezett jogi személyiséggel, és mint ilyen, nem volt jogképessége sem.

Ez egy ízig-vérig kollíziós jogi probléma, amely rátapint az EU-jog és az alkalmazandó jog szabályozása közötti feszültség lényegére. A letelepedés szabadságával kapcsolatos EU jogi szabályok általában nem határoznak meg elvárásokat a társaságok személyes jogára vonatkozó kollíziós szabályok tekintetében; ez a kérdés egyértelműen tagállami szabályozás körébe tartozik. Ugyanakkor az EU jog nem tolerálja azokat a helyzeteket, amikor az egyik tagállamban jogszerűen alapított társaság „nem léphet be” egy másik tagállamba, bármilyen kollíziós logika és érvelés van is e mögött.

Az Európai Bíróság megállapította, hogy

- 1) [Az EUMSZ 49. és 54. cikkel] ellentétet, ha a valamely tagállam jogszabályai alapján létrehozott és alapító okirat szerinti

⁴³ C-208/00. sz. ügy *Überseering* [EBHT 2002., I-9919].

székhelyével e tagállamban rendelkező társaság tényleges székhelye valamely másik tagállam joga szerint ez utóbbiba került áthelyezésre, az utóbbi tagállam megtagadja a társaságtól a jogképességet és ezáltal a perképességet arra vonatkozóan, hogy nemzeti bíróságai előtt érvényesítse az e tagállamban letelepedett társasággal kötött szerződésből eredő jogait.

2) Amennyiben az adott tagállam jogszabályai alapján létrehozott és a létesítő okirat szerinti székhelyével e tagállamban rendelkező társaság más tagállamban letelepedési szabadságával él, [az EUMSZ 49. és 54. cikkel] ez utóbbi tagállamot arra kötelezi, hogy tartsa tiszteletben a létesítés szerinti állam joga alapján e társaságnak biztosított jogképességet és perképességet.

Az Európai Bíróság ítélete nem tartalmaz utalást a nemzeti kollíziós szabályok kialakításának mikéntjére vonatkozóan. A Bíróság egyszerűen csak nagyon kategorikus volt azon helyzetek és következmények vonatkozásában, amelyeket nem tolerál. Ugyanakkor ennek az előzetes döntésnek a következményei a kollíziós jog szempontjából igencsak világosak. Ha egy társaságot érvényesen megalapítanak az egyik tagállamban, azaz létezik a bejegyzés joga szerint, egyúttal a letelepedés jogának is hordozójává válik;⁴⁴ ezért a bejegyzés helye szerinti tagállam által adott „létezése” egyik tagállamban sem vonható kétségbe. Más szavakkal: az EU-jog nem követeli meg a tagállamoktól, hogy a bejegyzés elvét kövessék; ugyanakkor, ha az alkalmazandó jog alapján a társaságnak nincs jogképessége, míg a bejegyzés helye szerinti jog alapján rendelkezik jogképességgel, az utóbbinak kell érvényt szerezni.

Amennyiben ezt a joggyakorlatot a magánautonómia összefüggésében helyezzük el, azt állapíthatjuk meg, hogy a fórum a saját kollíziós szabályait alkalmazza, azonban ha a társaságnak az alapítók által *quasi* választott jog alapján van jogi személyisége, ez utóbbi érvényesül.

Az Európai Bíróság *Inspire Art* ügyben⁴⁵ hozott ítélete egyértelműen arra utal, hogy az alapítók által bejegyzési hely gyanánt választott tagállam joga (feltéve, hogy az a bejegyzés elvét követi) vonatkozik a társaság személyes jogának egészére.

⁴⁴ Ítélet 81–82. pontja.

⁴⁵ C-167/01. sz. ügy *Inspire Art* [EBHT 2003., I-10155].

Ebben az ügyben Hollandia egy speciális jogszabályt fogadott el a pszeudokülföldi társaságokra vonatkozóan: míg a más tagállamban alapított gazdasági társaságokra, a holland kollíziós jog értelmében, a bejegyzés helyének jogát kell alkalmazni, ezekre a társaságokra speciális szabályok vonatkoztak, amennyiben őket minden releváns kapcsolat Hollandiához kötötte. Például a holland jog minimális törzstőkével kapcsolatos követelményei rájuk is alkalmazandóak voltak, és a vezető tisztségviselők egyetemleges felelősséggel rendelkeztek, amennyiben a társaság nem tartotta be a holland jog e rendelkezéseit. Ez a megközelítés kollíziós jogi szempontból a következőképpen ragadható meg: a társaság személyes joga a bejegyzés helye szerinti jog, azonban a fórum imperatív szabályai felülírtak egyes, a *lex causae* szerinti normákat. Mindazonáltal az Európai Bíróság megállapította, hogy a holland jog speciális, a „formálisan külföldi társaságokra” vonatkozó szabályai korlátozzák a letelepedés szabadságát, mivel elbátortalanítják az egyik tagállamban jogszerűen alapított gazdasági társaságot attól, hogy a másik tagállamban fióktelepet vagy más kirendeltséget hozzon létre.⁴⁶

Ellentétes az [EUMSZ 49. és 54. cikkel], ha a nemzeti szabályozás a másodlagos letelepedés szabadságának adott tagállamban történő, egy másik tagállam joga szerint létrehozott társaság általi gyakorlásával szemben bizonyos, a belső társasági jog alapítással kapcsolatos rendelkezései által, a társaságok minimum törzstőkéjével és a vezető tisztségviselők felelősségével kapcsolatban, meghatározott feltételeket alkalmaz. Az, hogy társaságot milyen okból alapították a másik tagállamban, és az a tény, hogy tevékenységét kizárólag vagy szinte kizárólag a letelepedés helye szerinti tagállamban végzi, nem fosztja meg a társaságot az [EUMSZ] által biztosított letelepedés szabadságára történő hivatkozástól, kivéve, ha a joggal való visszaélés fennállása az eset körülményei alapján (eseti alapon) megállapítható.⁴⁷

A fogadó állami korlátozást tartalmazó legutóbbi eset a *VALE Építési Kft.* ügy,⁴⁸ ahol egy olasz társaság át akarta helyezni székhelyét Olaszországból Magyarországra és kérte bejegyzését a magyar cégjegyzékbe. Az származási ország (Olaszország) elismerte a társaság egyetemes jogutódlását, míg a fo-

⁴⁶ Ítélet 99–101. pontja.

⁴⁷ Ítélet 143. pontja és a 2. kérdésre adott válasz.

⁴⁸ 378/10. sz. ügy VALE.

gadó ország (Magyarország) nem. Az olasz cégnyilvántartás szerint a társaság Magyarországra költözött; a társaság székhelyeként egy budapesti címet jelölt meg.⁴⁹ A magyar cégbíróság elutasította, hogy a magyar társaságot az olasz társaság jogutódjaként tüntesse fel. Természetesen, ez nem fosztotta meg a tagokat attól a lehetőségtől, hogy Magyarországon olyan gazdasági társaságot alapítsanak, amely átveszi az megszűnt olasz társaság tevékenységét; ez azonban egy új társaság lett volna és nem az olasz társaság jogutódja.

Az Európai Bíróság megállapította: bár „a fogadó tagállam jogosult az ilyen jogügyletre irányadó belső jog meghatározására, és ezáltal a nemzeti jogának a társaságok létrehozását és működését szabályozó, a belföldi átalakulásokra vonatkozó olyan rendelkezéseinek az alkalmazására, mint a vagyommérleg és a vagyonelejtár elkészítésével kapcsolatos követelmények”, az egyenértékűség elve kizárja, hogy egy tagállam „a nemzetközi átalakulások esetén megtagadja az átalakulást kérő társaság »jogelődként« történő feltüntetését, ha a belföldi átalakulások esetén lehetséges a jogelőd társaság cégjegyzékben való feltüntetése”, valamint a tényleges érvényesülés elve kizárja, hogy a fogadó tagállam „a cégbejegyzési kérelem vizsgálata során megtagadja a származási tagállam hatóságaitól származó iratok kellő figyelembevételét.”⁵⁰

Noha az ítélet nem teszi kifejezetté, nemzetközi magánjogi szempontból úgy tűnik, hogy meghatározónak bizonyult, hogy az származási ország (az olasz cégjegyzék) „elbocsátó szép üzenetében”, egyértelművé tette: a saját joga (az eredeti *lex personae*) szerint a társaság jogutódlás révén magyar társasággá alakult (illetve ennek folyamatában volt). Más szóval: amikor a magyar cégbíróság megtagadta, hogy a társaságot az olasz társaság jogutódjaként vegye nyilván tartásba, lényegében megtagadta a származási ország (Olaszország) joga alapján szerzett státusz elismerését.

3.2.2. A származási ország elve és a személyiségi jogok határon átnyúló online megsértése

Az *eDate / Martinez* ügyben⁵¹ az Európai Bíróság szintén a származási ország elvét követte a határon átnyúló online személyiségi jogsértések tekintetében,

⁴⁹ Ítélet 11. pontja.

⁵⁰ Ítélet 62. pontja.

⁵¹ C-509/09. és C-161/10. sz. egyesített ügyek *eDate Advertising GmbH kontra X és Olivier Martinez és Robert Martinez kontra MGN Limited* [EBHT 2011., I–10269].

és megállapította: az elektronikus kereskedelemről szóló irányelv⁵² alkalmazási körében „a tagállamoknak – a 2000/31 irányelv 3. cikkének (4) bekezdésében előírt feltételekkel engedélyezett eltérések sérelme nélkül – biztosítaniuk kell, hogy az elektronikus kereskedelemmel összefüggő szolgáltatás nyújtója ne legyen alávetve az e szolgáltató letelepedési helye szerinti tagállamban alkalmazandó anyagi jogban előírtaknál szigorúbb követelményeknek.”⁵³ Más szóval: az irányelvből fakadó követelmény, hogy az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás nyújtójának tevékenységére a származási ország (letelepedési helye szerinti tagállam) jogát kell alkalmazni; a célország joga – tehát annak az országnak a joga, amelyre vagy többek között amelyre a kommunikáció irányul – csak akkor alkalmazható, ha az a szolgáltatóra nézve nem kedvezőtlenebb; a származási ország elve a polgári jog területére is vonatkozik.⁵⁴

Az Európai Bíróság megállapította: a szolgáltatások szabad mozgása nem biztosított, „ha a szolgáltatónak a fogadó tagállamban végül is szigorúbb követelményeknek kellene megfelelnie, mint a letelepedési helye szerinti tagállamban vele szemben alkalmazandó követelmények. [...] [A]z irányelv 3. cikke – az e 3. cikk (4) bekezdésében előírt feltételekkel engedélyezett eltérések sérelme nélkül – kizárja, hogy az elektronikus kereskedelemmel összefüggő szolgáltatás nyújtója az említett szolgáltató letelepedési helye szerinti tagállamban hatályos anyagi jogban előírtaknál szigorúbb követelményeknek legyen alávetve.”⁵⁵

Más szóval: a származási ország joga alapján megszerzett státuszt el kell ismerni.

3.2.3. EU-jog és névviselés: az alkalmazandó jog közvetlen megválasztásának joga

Míg a fenti joggyakorlat csak egy közvetett jogválasztási lehetőséget szentesített, a névviselés tekintetében az Európai Bíróság a jogválasztást egy normatív jog szintjére emelte: határon átnyúló ügyekben, bizonyos feltételek mellett, az

⁵² Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól (Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv). HL L 178., 2000.7.17., 1–16.

⁵³ A második kérdésre adott válasz.

⁵⁴ Ld. ebben a vonatkozásban Csongor István NAGY: The Word is a Dangerous Weapon: Jurisdiction, Applicable Law and Personality Rights in EU Law – Missed and New Opportunities. *Journal of Private International Law*, 2012/2. 251–296.

⁵⁵ Ítélet 66–67. pontja.

európai polgároknak joguk van választani adott jogok közül a nevük nyilván-
tartása tekintetében, feltéve, hogy ez a jog kapcsolódik az ügyhöz.

A *Carlos Garcia Avello* ügyben⁵⁶ a jogvita azért merült fel, mert Belgium megtagadta, hogy egy spanyol apa és egy belga anya két gyermekének nevét a spanyol szokásoknak megfelelő módozatra megváltoztassa. A két gyermek kettős állampolgár volt. A belga jogban a gyermekek az apa családi nevét, míg a spanyol jogban a gyermekek a szülők első családneveit kapják saját családnévként. A Bíróság ebben az előzetes döntésben lényegében megállapította, hogy ilyen esetben egy kettős állampolgár, amely két tagállam állampolgára, bármelyik tagállam jogára hagyatkozhat, és olyan nevet választhat, amely bármelyik érintett tagállam jogának vagy szokásainak megfelel.

[A]z EK 12. cikket és az EK 17. cikket [jelenlegi EUMSZ. 18. és 20. cikket] akként kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes, hogy az alapügy tárgyát képező esethez hasonló esetekben valamely tagállam közigazgatási szerve ne adjon helyt az, olyan kiskorú gyermekek vezetéknevének megváltoztatása iránti kérelemnek, akik ezen tagállamban rendelkeznek lakóhellyel, és ennek, valamint egy másik tagállamnak az állampolgárai, e kérelem pedig arra irányul, hogy e gyermekek azt a vezetéknevet viselhessék, amelyre a másik tagállam joga és hagyománya alapján jogosultak lennének.⁵⁷

A szabad mozgásból fakadó választás jogát az Európai Bíróság a *Grunkin és Paul*⁵⁸ ügyben is megerősítette, ahol az állampolgárság és a szokásos tartózkodási hely elvei ütköztek egymással. Az ügy tényállása értelmében a német állampolgárságú gyermek Dániában született, és a dán kollíziós szabályok szerint családnévének meghatározására, tekintettel dániai szokásos tartózkodási helyére, dán jogot kellett alkalmazni,⁵⁹ és nevét ennek megfelelően vették nyilvántartásba Dániában. A dán szabályok, amennyiben a szülők nem ugyanazt a családnevet viselték, lehetővé tették, hogy a gyermek a két szülő nevét, azokat kötőjellel elválasztva, viselje.⁶⁰ Ennek megfelelően, a dán nyilvántartás szerint a gyermek

⁵⁶ C-148/02. sz. ügy *Carlos Garcia Avello* kontra *État belge* [EBHT 2003., I–11613.].

⁵⁷ Ítélet 45. pontja.

⁵⁸ C-353/06. sz. ügy *Stefan Grunkin és Dorothee Regina Paul* [EBHT 2008., I–07639.].

⁵⁹ Ítélet 11–14. pontja.

⁶⁰ Ítélet 13. pontja.

családneve *Grunkin-Paul* volt. Ennek a névnek az elismerését a német hatóság azonban megtagadta, arra hivatkozással, hogy a német jog a családnev tekintetében az állampolgársági elvet követi,⁶¹ és a gyermek kizárólag német állampolgársággal rendelkezett. A német jog értelmében: ha a szülők nem ugyanazt a családnevet viselik, akkor el kell dönteniük, hogy a gyermek melyikük nevét fogja viselni (tehát vagy az apa vagy az anya nevét).⁶²

Az Európai Bíróság megállapította, hogy a gyermeket (törvényes képviselőjén keresztül eljárva) a fenti esetben megilleti a jog, hogy válasszon a *lex domicilii* és a *lex patriae* között. Maga az ítélet természetesen nem implikálja azt, hogy a természetes személyeknek általános joga lenne arra, hogy e két jog közül válasszanak; ez az ügy két tagállamot érintett, ezek közül az egyik a *lex domicilii*, a másik a *lex patriae* elvét követte.

[O]lyan körülmények között, mint amelyek az alapügyben felmerültek, az EK 18. cikkel [jelenleg EUMSZ. 21. cikk] ellentétes az, hogy valamely tagállam hatóságai a nemzeti jog alkalmazásával megtagadják egy gyermek családi nevének olyan formában történő elismerését, ahogyan azt egy másik tagállamban, ahol a szüleikhez hasonlóan kizárólag az első tagállam állampolgárságával rendelkező gyermek született és azóta is lakik, meghatározták és anyakönyvezték.⁶³

3.2.4. Rossz jog alapján történő eljárás

A „rossz jog alapján történő eljárás” (*Handeln unter falschem Recht*) érdekes értelmezési problémákat vet fel olyan esetekben, amikor a felek (vagy a fél) egy olyan jog szabályaival összhangban jár el, amelyet alkalmazandónak vél, míg magatartása meg kell feleljen egy másik (ténylegesen alkalmazandó) jog követelményeinek.⁶⁴ Az egyes kollíziós jogok ezt a problémát különböző fokú empá-

⁶¹ EGBGB, 10. §.

⁶² BGB, 1616. §.

⁶³ Ítélet 39. pontja.

⁶⁴ Ld. pl. Cornelia MÜNZER: *Handeln unter falschem Recht*. Frankfurt am Main, Peter Lang, 1992.; Christian von BAR – Peter MANKOWSKI: *Internationales Privatrecht*. Vol. I. Munich, C. H. Beck, 2003. 705–706.

tiával kezelik. Egyrészt, eljárhatnak teljesen ignoráns módon, figyelmen kívül hagyva a felek hibás feltételezéseit és minden további nélkül alkalmazva a *lex causaet*. Másrészt, alkalmazhatják a *lex causaet* azonban figyelembe véve a felek jóhiszemű eljárását az anyag jogi szabályok alkalmazása során (anyag jogi megközelítés). Harmadrészt, a kollíziós jog tiszteletben tarthatja a „hibás” jog alapján szerzett jogokat (kollíziós megoldás). Ez utóbbi megközelítés visszavezet bennünket a szerzett jogok elméletéhez és a származási ország elvéhez. Ebben az esetben, a releváns kérdés az, hogy a rossz *lex causaehoz* vezető kapcsoló tényező elfogadható-e a fórum számára.

A magánautonómia eszközül szolgálhat a „rossz jog alapján történő eljárás” problémájának megoldásához: amennyiben a felek megválaszthatják az alkalmazandó jogot, a vélt alkalmazandó jog alapján történő eljárásuk legalább implicit jogválasztásnak minősülhet.

A korlátlan magánautonómia nemcsak megoldja a „rossz jog alapján történő eljárás” problémáját, hanem egyenesen kizárja azt, mivel egy adott jog alapján történő eljárás egyúttal implicit jogválasztásnak minősülhet. A korlátozott jogválasztás lehetősége – amikor a felek meghatározott jogok közül választhatnak – ugyanezekkel az érdemekkel rendelkezik, azzal, hogy a „rossz jog alapján történő eljárás” problémája továbbra is felmerül, amennyiben a felek egy olyan jog alapján járnak el, amely nincs az „étlapon”.

A magyar⁶⁵ és a német bíróságok gyakorlata több példával szolgál a „rossz jog alapján történő eljárásra” vonatkozóan.

A *Pf.21948/2009/6.* sz. ügyben a magyar bíróságnak egy Svájcban kötött házassági vagyoni szerződés joghatásairól kellett döntenie. A felek magyar állampolgárok voltak, akik Svájcban házasodtak össze és a későbbiekben házassági vagyoni szerződést kötöttek. A megállapodás rögzítette, hogy a házastársak a különvagyoni rendszert választják („*Gütertrennung*”) a svájci polgári törvénykönyv (ZGB) 247. és ezt követő szakaszai alapján. A svájci házassági jog értelmében az általánosan alkalmazandó rendszer a házassági szerzőmennyközösség („*Errungenschaftsbeteiligung*”); röviden: a házasság ideje alatti szerzemények közös tulajdont képeznek, míg az a vagyon, amely a házasság megkötését megelőzően valamelyik házastársé volt, külön vagyon marad; nagyjából ezt a megközelítést követi a magyar jog.⁶⁶ Ugyanakkor, a házastársak más tulajdoni rendszert is választhatnak. A tulajdonközösségi rendszerben

⁶⁵ A fentiekben vizsgálat magyar joggyakorlattal kapcsolatban ld. Csongor István NAGY: *Private International Law in Hungary*. Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International, 2012. 103–104. és 110–111.

⁶⁶ ZGB 196–220. §.

(*Gütergemeinschaft*) a házasság, főszabály szerint, mindkét fél vagyonát egyesíti.⁶⁷ A különvagyon rendszerben (*Gütertrennung*) a házastársak vagyona teljes mértékben elkülönül egymástól.⁶⁸

A magyar bíróságnak a fenti (Svájcban kötött) házassági vagyoni jogi szerződés jogkövetkezményeit kellett megítélnie. A Fővárosi Ítéltábla azt állapította meg, hogy a megállapodás alakilag érvényes, mivel azt közjegyző készítette, és mint közokiratot Magyarországon az Apostille Egyezmény⁶⁹ alapján el kell ismerni. Az Ítéltábla azt is megállapította, hogy magyar jog alkalmazandó, mivel mindkét fél magyar állampolgár.

A házassági vagyoni jogi szerződés vizsgálata során az Ítéltábla megállapította, hogy „*a házassági vagyoni jogi szerződés tartalmi követelményének az a megállapodás felel meg, ami a házastársak által választott vagyoni jogi rendszer általános elveire, szabályaira utalás mellett, teljes részletességgel rendezi vagyoni viszonyait. E követelménynek az örökhagyó és az I. rendű alperes megállapodása nem felel meg, mert csupán általánosságban és elvként fogalmazza meg azt, hogy vagyonukat maguk kezelik, használják és rendelkeznek felette, azonban a Csjt. szabályaitól eltérő vagyoni viszonyokat rendező, konkrét rendelkezést nem tartalmaz. Ebből következően a megállapodás nem minősül a Csjt. 27. § (2) bekezdése szerinti házassági vagyoni jogi szerződésnek, ezáltal nem alkalmas a házastársak vagyoni viszonyainak a Csjt. rendelkezéseitől eltérő rendezésére sem.*”

Ezért a Fővárosi Ítéltábla a Csjt. szabályait alkalmazta, amelynek értelmében, főszabály szerint, a házasság alatt szerzett vagyon közös vagyon, míg az ezt megelőzően szerzett vagyon különvagyon. A bíróság nem követte az anyagi jogi jogválasztás elméletének megközelítését, vagyis, hogy úgy alkalmazza a külföldi jog szabályait mintha azok szerződéses rendelkezések lennének, így inkorporálva azokat a megállapodásba. A bíróság figyelmen kívül hagyta, hogy a felek jóhiszeműen egy rossz jog alapján jártak el.

A „rossz jog alapján történő eljárásra” az öröklési jog területén is találunk példát a magyar bíróságok gyakorlatából.

Tipikus külföldi elemet tartalmazó öröklési jogi ügy, amikor a magyar állampolgárnak született örökhagyó egy másik országba emigrál, ahol évtizedeken keresztül él és szintén állampolgárságot szerez. Ebben az esetben az öröklési jogviszonyra alkalmazandó jog, az Nmj. tvr. 36. § alapján, könnyűszerrel

⁶⁷ ZGB 221–246. §.

⁶⁸ ZGB 247–251. §.

⁶⁹ 1961-es Apostille Egyezmény.

meghatározható: habár az elhunyt többes állampolgár (volt), az egyik állampolgársága magyar; ezért az Nmj. tvr. 11. § értelmében a személyes joga a magyar jog. Ez a szabály attól függetlenül érvényesül, hogy az elhunyt már fiatal korában letelepedett a külföldi államban és életének nagy részét ott is élte le. Ez a belső feszültség különösen akkor válik nyilvánvalóvá, amikor az örökhagyó az új lakóhelye (és új állampolgársága) szerinti külföldi országban végrendeletkezik, amelynek jogával a végintézkedés tökéletesen összhangban van; és ezen ország kollíziós szabályai szerint ezt a jogot is kell alkalmazni, vagy azért mert lehetővé teszik a jogválasztást és az örökhagyó ezt a jogot választja, vagy azért, mert ezen ország kollíziós jogának objektív szabályai alapján ezt a jogot kell alkalmazni. Ezekre a végintézkedésekre ugyanis az Nmj. tvr. értelmében a magyar jog (mint személyes jog) vonatkozik (még akkor is, ha az örökhagyó a végintézkedés megtételekor nem számolt a magyar jog lehetséges alkalmazásával), amelynek alapján elképzelhető, hogy a végintézkedés nem érvényes.

Egy ügyben a magyar bíróságnak egy felfüggesztő feltételt tartalmazó végintézkedés érvénytelenségéről kellett döntenie: a férj végrendelete úgy rendelkezett, hogy minden vagyontát a felesége örökölje, feltéve, hogy 28 nappal túléli őt. Az elhunyt brit–magyar kettős állampolgár volt, ezért az Nmj. tvr. értelmében személyes joga a magyar jog volt.⁷⁰ A magyar jog értelmében ez a felfüggesztő feltétel jogellenesnek minősül, így érvénytelen.⁷¹ Bár a végintézkedés megtételére Angliában került sor, ahol az örökhagyó évtizedeken keresztül élt, magyar jog volt alkalmazandó, így a feleség ilyen fajta „keséletett” örökössé nevezése érvénytelennek minősült.⁷² Ezt a szabályt a bíróság tartalmi érvénytelenségi oknak tekintette, vagyis arra az Nmj. tvr. 36. § (2) bekezdés nem terjedhetett ki.

A felek korlátozott jogválasztása minden bizonnyal elejét vehette volna a fenti dilemmák felmerülésének. A *Pf.21948/2009/6. sz.* ügyben a felek házassági szerződése kifejezetten utalt a svájci jog rendelkezéseire és egyértelműen azt sugallta, hogy a felek azon jóhiszemű és megalapozott feltételezés alapján jártak el, hogy jogviszonyukra a svájci jog irányadó (ráadásul a svájci kollíziós szabályok szerint az alkalmazandó jog a svájci jog volt). Hasonlóan, a *Pf.20930/2009/12. sz.* ügyben a bíróság a végrendelet rendelkezéseiből minden bizonnyal megállapíthatta volna, hogy a végrendeletkező, implicite, az angol jogot választotta.

⁷⁰ Ld. Nmj. tvr. 11. § (2) bek.

⁷¹ A régi Ptk. 598. § értelmében „az ember halálával hagyatéka mint egész száll az örökösre”. A fenti esetben azonban van 28 nap, melyre nem történik örökös nevezés, ezért az jogellenes. A régi Ptk. 647. § (2) bekezdés értelmében „a jogellenes felfüggesztő feltételhez kötött végrendeleti részesítés érvénytelen”.

⁷² *Pf.20930/2009/12. sz.* ügy (Fővárosi Ítéltábla).

A magyar bíróságok ignoráns megközelítésével szemben a német bíróságok anyagi jogi megközelítést követtek a „rossz jog alapján történő eljárás” esetén.

A 16 T 3295/97. sz., 1997. június 2-i ítéletében⁷³ a *Landgericht München I* egy olyan végintézkedést vizsgált, amelyet ugyan a francia jog „inspirált”, azonban amelyre a német kollíziós szabályok szerint a német jog volt irányadó. A francia kollíziós szabályok alapján francia jog volt alkalmazandó és az örökhagyó az alapján a feltételezés alapján járt el, hogy a francia jog irányadó: végrendeletét francia nyelven tette meg, egy francia közjegyző előtt, annak szövege francia jogi terminusokat használt és az örökhagyó lakóhelye, a releváns időszakban, Franciaországban volt. A végrendelet az alábbi rendelkezést tartalmazta: „az ingó és ingatlan vagyonom szabad rendelkezési jogom alá eső részét leányomra hagyom”. A *Landgericht München I* megállapította: noha az alkalmazandó jogot akkor is alkalmazni kell, ha az örökhagyó végintézkedését egy olyan jog alapján tette, amely nem alkalmazandó, ezt az alkalmazandónak vélt jogot a végrendelet értelmezése során figyelembe kell venni. A „vagyon szabad rendelkezési jog alá eső része” kifejezést a német jog nem ismeri, ez egy francia jogi kategória. A német jog értelmében az örökhagyó az egész hagyaték fölött rendelkezhet, míg az örökségből kizárt gyermeknek egy korlátozott igénye van a kötelesrész alapján, amelynek értéke a fele annak, mint amit a törvényes öröklési rendben örökölt volna. Ebben az ügyben az örökhagyónak két gyermeke volt, így a francia jog értelmében mindegyik gyermek, a törvény erejénél fogva, megörökölné a hagyaték egyharmadát, míg az örökhagyó a fennmaradó egyharmad fölött rendelkezhetne (ez a hagyaték szabad rendelkezési jog alá eső része). A *Landgericht München I* úgy értelmezte a végrendeletet, mint amely a hagyaték egyharmada vonatkozásában tartalmaz rendelkezést, míg a hagyaték fennmaradó részére a törvényes öröklés szabályait alkalmazta.⁷⁴

4. Konklúziók

Ez az írás mellett érvel, hogy a magánautonómia az EU-s nemzetközi család- és öröklési jogban csak korlátozott funkcióval rendelkezhet. Szemben a szerződések jogával, a család- és öröklési jogban a magánautonómia célja a

⁷³ Ld. JAYME esetelemzését in *IPRax* 1998, 117.

⁷⁴ Az anyagi jogi megközelítést követte a *Bundesgerichtshof* a IV ZR 93/05 sz. ügyben hozott ítéletében (2006. március 22.). További, a rossz jog alapján történő eljárással kapcsolatos német ügyeket ismertet: Erik JAYME: Party Autonomy in International Family and Succession Law: New Tendencies. *Yearbook of Private International Law*, 11. évf. 2009. 5–7.

(származási ország joga alapján) szerzett jogok védelme, a kollíziós szabályok kölcsönös elismerése és a rossz jog alapján történő eljárásból fakadó problémák kezelése lehet.

A különböző kollíziós rendszerek különböző alkalmazandó jogokhoz vezethetnek, így sértve a felek jogszerű elvárásait és az általunk jogszerűen szerzett jogokat. A magánautonómia egyik funkciója a nemzetközi család- és öröklési jogban, hogy teret engedjen azon jogoknak, amelyeket a jogosult a külföldi fórum kollíziós szabályai által alkalmazni rendelt jog alapján szerzett. A felek, kifejezetten vagy implicite, kiköthetik annak a jognak az alkalmazását, amely alapján az adott jogot megszerezték. Ez a magánautonómia a külföldi kollíziós szabályok elismerésén alapul. Ennek megfelelően, a felek, szemben a szerződések jogával, csak olyan ország jogát választhatják, amellyel az ügy megfelelően szoros kapcsolatban van: nem mindegyik jogrendszer által megállapított jogkövetkezmények ismerendők el, csupán azon jogrendszerek jogkövetkezményei, amely az ügghöz egy olyan kapcsoló tényező révén kapcsolódnak, amelyet a fórum kollíziós szabályai érvényesnek tekintenek. A kollíziós jog meghatározza az alkalmazandó jogot, azonban a felek szabadon megállapodhatnak egy olyan jog alkalmazásában, amely az ügghöz egy, a fórum kollíziós szabályai által érvényesnek elismert kapcsoló tényező révén kapcsolódik.

Fonák módon, a fenti funkció súlya csökken az olyan országok közötti viszonyok tekintetében, amelyek egységes kollíziós szabályokat követnek, mint például az EU tagállamai. Ebben az esetben a fórum kollíziós szabályai ugyanannak a jognak az alkalmazását eredményezik és a szerzett jogok védelmének célja kevésbé releváns. Hasonlóan, a rossz jog alapján történő eljárás jelentősége is kisebb, mivel a felek mindegyik tagállamban ugyanazon jog alapján járnak el, annak az esetnek a kivételével, amikor a jogválasztás hiányában alkalmazandó kollíziós szabályok értelmezése bizonytalan.

A magánautonómia az EU-s nemzetközi magánjogban a szabad mozgás és az európai polgárság által biztosított védelem kiterjesztésének funkcióját is szolgálhatja.

Továbbá, ez egyúttal egy jogalkotási technika is, amelynek célja a nemzeti kollíziós szabályok egységesítése a kölcsönös elismerés és a kompromisszum elve alapján. A nemzeti kollíziós szabályok kölcsönös elismerése az európai kollíziós jogegységesítést átszövő politikai kompromisszumok része. A tagállami kollíziós hagyományok kölcsönös elismerésének megfontolása azt eredményezi, hogy az EU-s kollíziós jogszabályok általában a tagállami jogok által alkalmazott kapcsoló tényezők mixtúráját adják. Noha az EU-s kollíziós jogszabályok nem kerülhetik el azt, hogy az egyik kollíziós jogi megoldást a töb-

---

bível szemben előnyben részesítsék, az elutasított kapcsoló tényezők a magánautonómia „vigaszágán” visszakerülnek a rendszerbe. Így egyik nemzeti megoldás sem kerül végérvényesen elutasításra, noha egyikük megelőzi a többit.